

УДК 811.111'367.4

І. М. Калиновська –

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
практики англійської мови Волинського
національного університету імені Лесі Українки

М. М. Процик –

викладач англійської мови Новороздільського
політехнічного коледжу**Реалізація контекстуальної синонімії іменникових фраз в англійському художньому тексті***Роботу виконано на кафедрі практики англійської
мови ВНУ ім. Лесі Українки*

Відомо, що синонімія є лінгвістичною універсалією й проявляється на всіх рівнях мови, а синтаксична синонімія – це найбільш дієвий фактор побудови художнього тексту. У статті йдеться про реалізацію контекстуальної синонімії іменникових фраз в англійському художньому тексті.

Ключові слова: іменникова фраза, синонім, синонімія, контекстуальна синонімія, художній текст.

Калиновская И. Н., Процик М. Н. Реализация контекстуальной синонимии именных фраз в английском художественном тексте. Известно, что синонимия является лингвистической универсалией и отображается на всех уровнях языка, а синтаксическая синонимия – это наиболее деятельный фактор построения художественного текста. Статья посвящена реализации контекстуальной синонимии именных фраз в английском художественном тексте.

Ключевые слова: именная фраза, синоним, синонимия, контекстуальная синонимия, художественный текст.

Kalynovska I. M., Protsyk M. M. Realization of noun phrase context synonymy in English literary texts. It is known that synonymy is a linguistic universal unit that is reflected in all language levels and syntactic synonymy takes an active part in literary text building. The article deals with the realization of noun phrase context synonymy in English literary texts.

Key words: noun phrase, synonym, synonymy, context synonymy, literary text.

Постановка наукової проблеми та її значення. Відомо, що синонімія є лінгвістичною універсалією й проявляється на всіх рівнях мови, а синтаксична синонімія є найбільш дієвим фактором побудови художнього тексту, яка разом із лексичними, граматичними й словотворчими одиницями утворює його мовну зв'язність. Власне тому у художніх творах спостерігається активна реалізація синонімії та варіативності словосполучення. У цьому аспекті тема нашого дослідження видається актуальною й перспективною, крім того, іменникові фрази належать до універсальних номінативних мовних засобів, котрі вирізняються високою частотою вживання насамперед в англійській художній прозі.

Загалом, синонімії присвячено значну кількість праць. Увагу сучасних дослідників сфокусовано на вивченні понятійного змісту й уживання синонімії [2–4; 6; 7], так і на розгляді класифікації синонімів [1; 5; 9–11].

Щодо синонімії іменникових фраз, то її досліджувала Л. С. Лев, яка зробила висновок, що вивчення синтаксичних і семантичних зв'язків мовних одиниць тільки всередині речення є недостатньо повними [8, 86]. Аналіз англійських іменникових фраз у публіцистичних текстах дає змогу ученій виділити низку додаткових властивостей цих словосполучень і визначити їх роль в організації тексту, розрізнити іменникові фрази вільної й зв'язної (контекстуальної) синонімії. Власне, цю класифікацію ми використаємо в нашому дослідженні.

Вільна синонімія характеризується збігом хоча б одного словникового значення ядер-іменників при ідентичності або синонімії ад'юнктів і поділяється на абсолютно та частково вільну синонімію [8, 88]. Абсолютні синоніми передають тотожні значення і словосполучень у цілому, і його окремих компонентів. Частково вільна синонімія іменникових фраз межує між абсолютною та контекстуальною синонімією, які, за словами Л. С. Лев, слід розглядати у парадигматичному плані [8, 91].

Метою цієї статті є розгляд особливостей реалізації контекстуальної синонімії іменникових фраз в англійському художньому тексті. Матеріалом дослідження слугує перша частина трилогії Джона Голсуорсі “Сага про Форсайтів” – роман “Власник” (загальний обсяг вибірки – 109 577 слововживань, у якій зафіксовано 388 прикладів синонімії іменникових фраз).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У результаті дослідження виявилось, що контекстуальні синоніми не є найчастіше вживаними в аналізованому художньому творі (всього 73 приклади, що становить 19 % від загальної кількості синонімів іменникових фраз), проте виокремити їх набагато складніше, ніж інші синоніми, адже це словосполучення, які стають синонімами лише у певному контексті, наприклад іменникова фраза *obscure anger* у реченні *He has witnessed a spectacle, not only*

delightful in itself, but illustrative of an obscure human anger може входити у синонімічний ряд: *hidden, secret, remote*. Наприклад: *The look on her face, such as he had never seen there before, such as she had always hidden from him, was full of secret resentments*.

Але слово *obscure* може також уживатися у значенні кольору: *There was warmth, but little colour, in her cheeks, her large, obscure eyes were soft*. У цьому випадку воно належить до синонімічного ряду: *gloomy, dark, clouded, dim*, наприклад: *He saw a rounded chin nestling in a cream ruffle, a delicate face with large dark eyes and soft lips*.

Слово *high*, яке може вживатися для опису гарного настрою людини (*He was pleased to see the architect in such high spirits, and left him to spend the afternoon with Irene, while he stole off to his pictures, after his Sunday habit*), входить до синонімічного ряду: *elated, cheerful, excellent*, наприклад: *Soames felt in excellent spirits when he arrived home, and confided to Irene at dinner that he had had a good talk with Bosinney*.

У досліджуваному романі іменникові фрази із прикметником *high* часто зустрічаються для опису розкішної та витонченої зовнішності людей, наприклад: *Swithin afterwards described him to Aunt Hester as “a high sort of fellow”*. У такому контексті цей прикметник належить до синонімічного ряду: *luxurious, extravagant, profuse, lush, lavish*. – *This “very extravagant man”, as Mrs. Small afterwards called him, was of medium height and strong build, with a pale, brown face, a dust-coloured moustache, and hollow checks*.

Контекстуальні синоніми на рівні словосполучення мають у художньому тексті еквівалентне значення. За межами тексту контекстуальні синоніми не співвідносяться між собою і входять у різні парадигматичні ряди. Наприклад: *This was the important occasion of an ‘at home’ to celebrate the engagement of Miss June Forsyte, old Jolyon’s granddaughter, to Mr. Philip Bosinney. - Each of these ladies held fans in their hands, and each with some touch of colour, some emphatic feather or brooch, testified to the significance of the opportunity*.

Особливим видом контекстуальної синонімії є співвідношення іменникових фраз, яке характеризується вживанням при повторній номінації іменників узагальнюючого характеру, наприклад: *Short of actually beating his wife, he perceived nothing to be done. - He therefore accepted the situation with his wife without another word.*

Еквівалентні відношення у тексті передаються також при співвідношенні дієслівних та іменникових фраз. Особливе місце займає співвідношення дієслова і залежного від нього іменника. Ядром іменникового словосполучення у таких випадках є похідний іменник, наприклад: *I expect you're useful to her with her young man, chaperoning one thing and another. - June had twice been to tea there under the chaperonage of his aunt.*

При повторній номінації іменник вже не виступає як рематичний маркер, а переходить у тему й вживається з певним артиклем, що обмежує його сполучуваність із ад'юнктами.

Вживання дієслова і конвертованого іменника як ядра словосполучення може бути й у зворотному напрямі – вживання іменника при первинній номінації, а мотивуючого дієслова при повторній номінації. Так створюється можливість іменника реалізувати свою активну валентність і детермінуватися за допомогою ад'юнктів, наприклад: *He was opposed by Ram, the other celebrated breach of promise man. - It was not of the spiritually passionate or passionately spiritual order, nor did it seem to promise to the playwright material for the production of the interesting and neurasthenic figure, who commits suicide in the last act.*

Цікавим є співвідношення дієслова й утвореного від нього синоніма конвертованого іменника. У цьому випадку спостерігається деяке обмеження вживання ад'юнктів з іменником повторної номінації, тобто тематичному вживанню іменника, наприклад: *Without waiting for any reply, he left the room. - Aunt Hester, was in the room; and, breathless with anticipation, she waited for what Soames would answer.*

Отже, розгляд особливостей синонімії іменникових фраз у художньому тексті показав, що синонімічність, яка є одним із мовних засобів заміщення одиниць у зв'язному тексті, обумовлена семантико-синтаксичними, лексико-граматичними та словотворчими можливостями іменникових фраз. Під таким кутом зору перспективним вбачається вивчення залежності синонімії іменникових фраз у різностильових текстах від їх структурних і семантичних особливостей, зокрема обсягу, морфологічного наповнення, аранжування компонентів, належності ядер-іменників до лексико-семантичних груп і підгруп тощо.

Література

1. Апресян Ю. Д. Проблема синонима / Ю. Д. Апресян // Вопросы языкознания. – 1987. – № 6. – С. 14–28.
2. Арнольд И. В. Эквивалентность как лингвистическое понятие / И. В. Арнольд // Иностранные языки в школе. – 1986. – № 1. – С. 5–16.
3. Венгринович А. Співвідношення кількості синонімів і частоти вживання іменників німецької мови в тексті / А. Венгринович // Іноземна філологія. – 1998. – № 14. – С. 18–29.
4. Вілюман В. Г. Про синоніми / В. Г. Вілюман // Іноземна філологія. – 1982. – № 12. – С. 26–37.
5. Горунг Б. В. О природе синонимии в языке и теоретических предпосылках составления синонимических словарей / Б. В. Горунг // Вопросы языкознания. – 1965. – № 5. – С. 12–26.
6. Кожевникова Н. А. Синтаксическая синонимия в художественном тексте / Н. А. Кожевникова // Вопросы языкознания. – 2005. – № 2. – С. 82–88.
7. Константинова О. В. Існування синонімії в терміносистемі / О. В. Константинова // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2001. – № 13: Філологічні науки. – С. 67–75.

8. Лев Л. С. Синонимия и вариативность именных словосочетаний в тексте / Л. С. Лев // Лингвистика текста и обучения иностранным языкам. – К. : Высшая шк., 1991. – С. 86–97.
9. Левицкий В. В. Синонимы в языке и речи (к проблеме классификации синонимов) / В. В. Левицкий // Иностранные языки в школе. – 1997. – № 1. – С. 29–38.
10. Лопатинська В. В. Деякі питання класифікації лексико-граматичних синонімів у сучасній англійській мові / В. В. Лопатинська // Іноземна філологія. – 1992. – № 27. – С. 35–42.
11. Уханова Н. Н. Материалы с дискуссии по проблеме синонимии / Н. Н. Уханова // Вопросы языкознания. – 1999. – № 5. – С. 86–97.

Статтю подано до редколегії
31.03.2010 р.